

le malo uspeha. Ali kako bi se dosegel nam ugoden preobrat? Kako in s katerimi sredstvi bi se dalo premeniti omenjeno mišljenje vplivnih višjih krogov? Morebiti nam bodo v tem oziru najbolj pomagale prihodnje zgodovinske dogodbe — neizprosna logika dejstev. Zgodovina, kakor uči skušnja, ne stoji mirno in kamor vzame mah, v tisto mer sili neprenehoma naprej. Mnogim Nemcem, kakor vemo, narodno zjedinjenje ne zdi še dovršeno. Tudi v naši državi prikazujejo se sem ter tja znamenja Germanije irredente, in vnanji Nemci bi se že zdaj radi v naše notranje zadeve mešali več, ko je dobro. Nevarnosti, ki nastane iz tega teženja za neodvisnost naše države, pa naši državniki ne bodo odpravili s tem, da Nemce v eno mer le boškajo, ampak le s tem da se vzbude temu teženju nasprotna moči, ki se bodo hotele in mogle odločno mu upirati. Djanski dogodki, tega se ne smemo nadjati, odpro s časoma tudi našim državnikom oči, kolike vrednosti da so na severu Čehi, na jugu Slovenci in Hrvati za samostojni neodvisni obstanek Avstrije proti nemški in laški irredenti, ter da je njih raznarodovanje naravnost greh proti državi in naši slavni dinastiji, da se pa to čim preje zgodi, naj skušajo pripomoči naši politiki s previdnim, zmernim, premišljenim ravnanjem. Dosedanja vsikdar neomahljiva zvestoba slovenskega naroda do države in dinastije jim je trdno stajalo. In zraven je za nas neprecenljive vrednosti zveza z nemškimi konservativci. Ti zdaj odločno priznavajo pravo avstrijsko načelo narodne ravnopravnosti, oni so zvesti Avstrijci in bodo kot dobri katolici v vselej nasprotniki protestantske prusko-nemške nadvlade. Zato jih mora poštovati vsaka prava avstrijska vlada, ter so oni najbolj sposobni vplivati na višje kroge v nam ugodnem pomenu. Gotovo te važne okoliščine tudi naši mlajši politiki ne bodo prezirali. Da bodo pa tudi naši češki bratje, kateri so, če ravno mnogo bolj utrjeni, v enakem političnem položaju, hodili z nami isto pot, smemo se nadjati in skorej ni dvombe. Zraven pa sami ne smemo nikdar nehati z vso odločnostjo tirjati, da se ustava spolnuje tudi nam Slovencem, kakor Nemcem, Lahom in drugim.

Sedanji politični položaj in Slovenci.

VII.

Danes smo mislili govoriti o tem, kako bi se dala sestaviti nova večina in kakšen naj bi bil njen program. Da tega še ne storimo, temu je dal povod članek v „Slovenskem Narodu“ z naslovom „Prah v oči.“ Zdi se nam potrebno par besed odgovoriti na ta članek. Članekarja je posebno zbadlo, da smo mi pisali, da so Mladočehi zakrivili sedanji položaj in trdi, „da so prav zaradi tega tako moč zadobili Mladočehi, ker se je grof Taaffe preveč približal nemški levici, a ne narobe.“ To je pač deloma resnično, pa le deloma. To je izrekel tudi v državnem zboru veljaven slovenski poslanec in mi pač

nemamo povoda oporekati besedam njegovim. Rekli smo pa, da je to le deloma resnično.

Kdor je pazno zasledoval politiko poslednjih dvanajstih let, bode dobro vedel, da se je mladočeško gibanje začelo o onem času, ko je Taaffe najmanj se oziral na levico in je celo jeden odličan član njegove vlade zagotavljal, da se ministerstvo hoče opirati na desnico. O kakem pajdašenju z levico tedaj še govora biti ni moglo. V živem spominu je vsakemu, kako so tedaj napadali levičarski listi Taaffejevo vlado.

Agitaciji Mladočehi tudi neso pričeli s pritvezo, da je vlada preveč nemško-liberalnega duha, temveč le s trditvijo, da Staročehi in vlada premalo storé za uresničenje zgodovinskega prava. Te agitacije so pale na rodovitna tla, kar je čisto naravno, kajti Staročehi so poprej skozi celih dvajset let narodu govorili o češkem državnem pravu. Ko so iz političnih vzrokov v tem oziru v državnem zboru bolj molčeči postali, je pa seveda narod, ki ni toliko politično izobražen, da bi bil mogel prav presojati postopanje svojih poslancev, bil malo nevoljen. Ko so 1879. leta bili levičarji zgubili večino, so na Češkem gojili nade, da sedaj se je približalo uresničenje češkega državnega prava in se je to dalo tudi skoro izvajati iz prestolnega govora, s katerim se je tedaj bil otvoril državni zbor. Ko se pozneje te nade uresničiti neso hotele, so pa začeli ljudje dolžiti Staročeha in vlada, da so temu krivi. Tukaj ne bomo ugibali, je li Taaffe prijazen češkemu državnemu pravu. Dovolj jasno smo že razglasili, da bi vlada tega prava tudi pri najboljši volji ne bila mogla izvesti. Tega pa tudi do sedaj nam ni nikdo opovrgel.

Vlada je izvedla, da se na Češkem začenja neko gibanje, ki ji utegne biti nevarno, ker pojavljajočih se želj ne bode mogla izpolniti. Prizadevala se je po svoji moči ovirati to gibanje. Pri tem se je pa poslužila večkrat jako nepripravnih sredstev in dosegla baš nasprotno vspehe. Sedanja vlada ima tisto slabo stran, ki se opaža pri mnogih vladah, da preveč zaupa v policijske naredbes. Konfiskovali so se listi in razpuščali shodi. Po tem je pa še Gautsch prišel z nesrečnim svojim dislokacijskim ukazom. Kaj se je s tem ukazom nameravalo, še danes ni prav jasno. Samo levičarjem na ljubo se ni izdal, ker tedaj še vlada ni imela nobenih posebnih zvez z levičarji. Morda je Gautsch mislil, s tem Čehom dati razumeti, da ne smejo preveč zahtevati, ali dosegel je baš nasprotno. Ta ukaz je bil le voda na mladočeški mlin. Ko bi tega ukaza ne bilo, bi Mladočehi morda ne bili prišli do take moči ali vsaj tako hitro ne. V toliko je trditev „Slovenskega Naroda“ opravičena, ali zaradi tega pa še nikakor ni ovržena naša trditev, da so Mladočehi zakrivili sedanji neugodni položaj, ker so razrušili sedanjo večino.

Pomenljivo je pa, da se je „Slovenski Narod“ poslužil celo zvijače, da bi nas osmešil pred svojimi čitatelji. Z ušesicami je navedel besede: „Mladočehi krivi so tvoje sedanje bede, oni prouzročili so napad naučnega

ministra na nas, oni krivi so sploh, da se avstrijskim Slovanom ne potresa še z rožicami pot do enakopravnosti! Da bi sedeli v parlamentu še Staročehi, nikdar bi se grof Taaffe ne bil približal levici in Gautsch bi se nikdar ne bil drznil, tudi le z besedico žaliti naroda slovenskega, s katerimi bi se mi bili obračali do našega naroda. Kdor ni čital našega članka, bi pač mislil, da to doslovno stoji v našem listu. Da bi pa Gautsch malo lepše z nami postopal, ko bi še bila stara večina, je pa že iz tega jasno, ker bi vlada bila bolj neodvisna od levicarjev, tega tudi člankar v „Slov. Narodu“ ni ovrigel. Da bi pa pot do ravnopravnosti nam bila z rožicami posuta, ko bi bili še Staročehi sedeli v parlamentu, tega mi nikdar trditi nismo, ne s temi, ne s podobnimi besedami. Posebno lepo pa vendar ni nam kaj tacega spodtikati. Da bi pa Taaffe se ne bil tako oziral na levico, kakor se sedaj, ko bi še bila stara večina, je gotovo, kakor amen v očenašu, ker bi jo ne bil potreboval.

Da bi bili baš Mladočehi posebno pazni branitelji Slovanstva, kakor „Narod“ trdi, o tem bi se dalo dvomiti. Vsaj za zatiranje Čeha na Moravskem in Šleziji se niso dolgo prav nič brigali, to je faktum, ki se oporekati ne da. Še le potem, ko so Staročehi potujoč od občine do občine jih probudili, so se jeli Mladočehi malo zanimati zanje, pa le z namenom, da bi tudi na Moravskem in v Šleziji zasejali seme razpora. Mnenja pogostem menjavajo. Kako so zaničljivo o svojem času govorili o češkem državnem pravu, kako se pa sedaj, ko služi v njih namene, poganjajo za to pravo. Pri tem pa moramo opomniti, da govoreč o Mladočehih, mi tu le mislimo kričače, à la Vašaty, ne pa mnogih časti vrednih mož, ki tudi sede v mladočeškem klubu, pa ne odobravajo postopanja radikalnih tovarišev svojih.

Z velikim veseljem je pa člankar pobral malo nedoslednost, ki se je „Novicam“ pripetila. V jedni številki so se malo nepovoljno izrekle o poljski politiki, v drugi pa pišejo za Poljake. Kaj tacega ni nič čudnega, kajti članke za „Novice“ piše več mož, da pa vsi nimajo jednake sodbe je povse naravno. Vse drugačne nedoslednosti bi se našle baš v predalih „Narodovih“, ko bi jih kdo hotel iskati. Sicer pa nedoslednost ni tako velika, kakor bi si kdo mislil, ki je čital samo „Narodov“ članek. Mi nismo nikjer trdili, da je poljska politika povsem vzorna, ali obsojali smo, da so Mladočehi odtujili Poljake in to obsojamo še danes. Mi si namreč Slovincem prijazne večine brez Poljakov in nemških konservativcev še misliti ne moremo in je zatoj umestno in neobhodno potrebno, da Poljake obdržimo na svoji strani. Če morda gospodje v Gospodskih ulicah vedo za kako drugo mogočo, Slovanom prijazno večino, jih uljudno prosimo, da jo nam povedo, bomo jim iz srca hvaležni. Če pa tega ne store, je pa vse njih pisarjanje in modrovanje le pesek v oči.

Jako neprijetno je pa zbudlo „Narod“ to, da smo konstatovali, da smo Slovenci na Dunaju imeli razmerno veliko dobrih govornikov in tudi v razmeri z Mladočehi

manj taci, ki bi le molčali. Kdor je čital naš članek, je vedel, da mi nismo govorili le o naših sedanjih poslancih, temveč o vseh, ki smo jih od začetka ustavne dobe na Dunaju imeli. Pa če „Narodov“ člankar se potrudi in prešteje mej sedanji mladočeškimi in slovenskimi poslanci one, ki so že govorili, in one, ki so le molčali, pa se bode preveril, da je mej Slovenci relativno več govornikov. To je faktum, ki se ne da oporekati.

Ljudske šole.

Govor poslanca Karola Kluna v državnem zboru.

(Dalje.)

Nič boljše niso šolske razmere na Koroškem, o katerih se je že večkrat govorilo v tej visoki zbornici. Ker koroški Slovenci, dasi štejejo skoro tretjino prebivalstva, nemajo zaradi čudnega volilnega reda nobenega zastopnika v tej zbornici (Čujte! Čujte!), ne ostaja nam drugega, nego da se mi oglasimo zanje v tej visoki zbornici in naznanimo zbornici njih klic za pomoč.

Že pred dvema letoma sem v tej visoki zbornici razložil žalostne šolske razmere na Koroškem. Tedaj sem obširno dokazoval, da je za Koroško veljavni učni načrt pravo zasmehovanje šolskih zakonov in šolskega reda. Povedal sem tedaj, da še na tako imenovanih utrakvištnih ljudskih šolah, ki so določene jedino za slovenske otroke, slovenski materni jezik niti učni predmet ni. (Čujte! na desnici.) Visoki učni upravi se je zdelo potrebno z ukazom z dne 5. julija 1890, št. 13113, naročiti deželnemu šolskemu svetu, da za tamošnje ljudske šole sestavi nov učni načrt. Visoka učna uprava bi morala, ko so jo poučile skušnje po prejšnjem učnem redu, deželnemu šolskemu svetu naročiti, da se pri sestavi novega učnega reda drži strogo zakonitih predpisov. To se ni zgodilo, kajti sicer bi deželno šolsko oblastvo ne bilo iznenadilo sveta z učnim načrtom, ki ni dosti manj čuden, kakor je bil prejšnji.

V ukazu, s katerim se je bil razposlal učni načrt z dne 26. septembra 1890, št. 1613, se pravi (čita):

„V prvem in drugem šolskem letu imajo se otroci s pomočjo abecednika od Karola Prescherne (kateri abecednik stopi namesto nemškega) sprva uvesti v slovenski, potem pa v nemški jezik. Od tretjega leta učiti se mora slovenščina v vseh oddelkih po tri ure na teden in se mora na višji stopinji v teh učnih urah poleg čitanja, slovnic, pravopisa, tudi ponavljati to, kar so se naučili v nemškem učnem jeziku, zlasti iz računstva in zemljepisa, da se doseže učni smoter teh šol kot dvojezičnih zavodov. Te za slovenščino določene ure morajo biti na koncu dopoldnevnega pouka, da morejo odditi oni otroci, ki se po želji starišev ne udeležujejo slovenskega pouka, ne da bi kaj motili pouk. Da se na poldnevni šolah ne preoblože otroci s tedenskimi učnimi urami, je potrebno, da vsi otroci (tretje do osme letne stopinje) nižje in